

Συλλογή της Νομολογίας

Γνωμοδότηση 3/15

Γνωμοδότηση δυνάμει του άρθρου 218, παράγραφος 11, ΣΛΕΕ

«Γνωμοδότηση δυνάμει του άρθρου 218, παράγραφος 11, ΣΛΕΕ – Συνθήκη του Μαρακές για τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε δημοσιευμένα έργα για τα άτομα που είναι τυφλά, τα άτομα με μειωμένη όραση ή με πρόβλημα ανάγνωσης εντύπων με άλλο τρόπο – Άρθρο 3 ΣΛΕΕ – Αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Άρθρο 207 ΣΛΕΕ – Κοινή εμπορική πολιτική – Εμπορικές πτυχές της διανοητικής ιδιοκτησίας – Διεθνής συμφωνία που ενδέχεται να επηρεάσει τους κοινούς κανόνες ή να μεταβάλει την εμβέλειά τους – Οδηγία 2001/29/EK – Άρθρο 5, παράγραφος 3, στοιχείο β', και παράγραφος 4 – Εξαιρέσεις και περιορισμοί υπέρ ατόμων με αναπηρία»

Περίληψη – Γνωμοδότηση του Δικαστηρίου (τμήμα μείζονος συνθέσεως) της 14ης Φεβρουαρίου 2017

1. Κοινή εμπορική πολιτική – Διεθνείς συμφωνίες – Σύναψη – Αρμοδιότητα της Ένωσης – Εύρος – Συνθήκη του Μαρακές για την πρόσβαση ατόμων με μειωμένη όραση σε δημοσιευμένα έργα – Δεν εμπίπτει

(Άρθρο 3 § 1, στοιχείο ε', ΣΛΕΕ και άρθρο 207 ΣΛΕΕ)

2. Διεθνείς συμφωνίες – Σύναψη – Αρμοδιότητα της Ένωσης – Συνθήκη του Μαρακές για την πρόσβαση ατόμων με μειωμένη όραση σε δημοσιευμένα έργα – Αποκλειστικός χαρακτήρας – Έρεισμα – Επηρεασμός των κανόνων της οδηγίας 2001/29

(Άρθρο 3 § 2 ΣΛΕΕ· οδηγία 2001/29 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, αιτιολογική σκέψη 7 και άρθρο 5 § 3, στοιχείο β', και § 4)

3. Διεθνείς συμφωνίες – Σύναψη – Αρμοδιότητα της Ένωσης – Αποκλειστικός χαρακτήρας – Έρεισμα – Επηρεασμός των κοινών κανόνων της Ένωσης – Κριτήρια εκτιμήσεως

(Άρθρο 3 § 2 ΣΛΕΕ)

1. Δεν εμπίπτει στον κατ' άρθρο 207 ΣΛΕΕ τομέα της κοινής εμπορικής πολιτικής η σύναψη της Συνθήκης του Μαρακές για τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε δημοσιευμένα έργα για τα άτομα που είναι τυφλά, τα άτομα με μειωμένη όραση ή με πρόβλημα ανάγνωσης εντύπων με άλλο τρόπο. Συνεπώς, η Ένωση δεν έχει, επί τη βάση του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', ΣΛΕΕ, αποκλειστική αρμοδιότητα για τη σύναψη της συνθήκης αυτής.

Συγκεκριμένα, ο σκοπός της Συνθήκης του Μαρακές έγκειται κατά κύριο λόγο στη βελτίωση της καταστάσεως των δικαιούχων, διά της διευκόλυνσεως, με διάφορα μέσα, μεταξύ των οποίων η ευχερέστερη κυκλοφορία αντιτύπων σε προσβάσιμη μορφή, της προσβάσεώς τους σε δημοσιευμένα έργα. Όσον αφορά, περαιτέρω, το περιεχόμενό της, η συνθήκη αυτή διευκρινίζει ότι τα συμβαλλόμενα μέρη οφείλουν να χρησιμοποιούν δύο χωριστά και συμπληρωματικά εργαλεία για την επίτευξη των σκοπών της. Πρώτον, το άρθρο 4, παράγραφος 1, της εν λόγω συνθήκης ορίζει ότι τα συμβαλλόμενα μέρη προβλέπουν εξαίρεση ή περιορισμό των δικαιωμάτων αναπαραγωγής, διανομής και διαθέσεως

στο κοινό, προκειμένου να διευκολυνθεί η θέση στη διάθεση των δικαιούχων αντιτύπων σε προσβάσιμο μορφότυπο. Δεύτερον, τα άρθρα 5 και 6 της Συνθήκης του Μαρακές καθιερώνουν ορισμένες υποχρεώσεις σχετικές με τη διασυνοριακή ανταλλαγή αντιτύπων σε προσβάσιμο μορφότυπο.

Όσον αφορά, πρώτον, την εναρμόνιση των εξαιρέσεων και των περιορισμών των δικαιωμάτων αναπαραγωγής, διανομής και διαθέσεως στο κοινό, στην αιτιολογική σκέψη 12 του προοιμίου της ίδιας συνθήκης αναφέρεται συγκεκριμένα ότι η εναρμόνιση αυτή σκοπεί στη διευκόλυνση της προσβάσεως και της χρήσεως των έργων από τους δικαιούχους. Εξάλλου, το άρθρο 4 της Συνθήκης του Μαρακές δεν δύναται να εξασφαλίσει προσέγγιση των εθνικών νομοθεσιών ικανή να διευκολύνει σημαντικά το διεθνές εμπόριο, στον βαθμό κατά τον οποίο τα συμβαλλόμενα μέρη διαθέτουν ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως κατά την εφαρμογή του εν λόγω άρθρου και καθόσον από το άρθρο 12 της συνθήκης προκύπτει ότι αυτή δεν έχει ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την επιβολή στα συμβαλλόμενα μέρη της απαγορεύσεως εισαγωγής, στην εθνική τους νομοθεσία, εξαιρέσεων και περιορισμών υπέρ των δικαιούχων άλλων από τους προβλεπόμενους από την εν λόγω συνθήκη. Επιπροσθέτως, το επιχείρημα ότι, μεταξύ των κανόνων που διέπουν τη διανοητική ιδιοκτησία, μόνον οι σχετικοί με το ηθικό δικαίωμα δεν εμπίπτουν στην κατ' άρθρο 207 ΣΛΕΕ έννοια «εμπορικές πτυχές της διανοητικής ιδιοκτησίας» δεν μπορεί να γίνει δεκτό, καθώς θα οδηγούσε σε υπέρμετρη διεύρυνση του πεδίου της κοινής εμπορικής πολιτικής, συνδέοντας με την πολιτική αυτή κανόνες οι οποίοι δεν εμφανίζουν ειδικό σύνδεσμο με τις διεθνείς εμπορικές συναλλαγές. Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι οι κανόνες της Συνθήκης του Μαρακές που προβλέπουν την καθιέρωση εξαιρέσεως ή περιορισμού των δικαιωμάτων αναπαραγωγής, διανομής και διαθέσεως στο κοινό εμφανίζουν ειδικό σύνδεσμο με τις διεθνείς εμπορικές συναλλαγές ώστε να αφορούν τις κατ' άρθρο 207 ΣΛΕΕ εμπορικές πτυχές της διανοητικής ιδιοκτησίας.

Όσον αφορά, δεύτερον, τους κανόνες της Συνθήκης του Μαρακές που διέπουν την εξαγωγή και την εισαγωγή αντιτύπων σε προσβάσιμο μορφότυπο, επισημαίνεται ότι αυτοί αφορούν αναμφιβόλως το διεθνές εμπόριο τέτοιων αντιτύπων. Εντούτοις, προκειμένου να αξιολογείται η σύνδεση τέτοιων κανόνων με την κοινή εμπορική πολιτική, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ο επιδιωκόμενος από αυτούς σκοπός. Πρέπει να γίνει δεκτό ότι τα άρθρα 5, 6 και 9 της συνθήκης αυτής κατατείνουν όχι ειδικώς στην προώθηση, τη διευκόλυνση ή τη ρύθμιση του διεθνούς εμπορίου αντιτύπων σε προσβάσιμο μορφότυπο, αλλά στη βελτίωση της καταστάσεως των δικαιούχων, μέσω της διευκόλυνσεως της προσβάσεως των ατόμων αυτών σε αντίτυπα σε προσβάσιμο μορφότυπο τα οποία αναπαράγονται σε άλλα συμβαλλόμενα μέρη. Υπό τις συνθήκες αυτές, η διευκόλυνση των διασυνοριακών ανταλλαγών αντιτύπων σε προσβάσιμο μορφότυπο αποτελεί μάλλον μέσο για την επίτευξη του μη εμπορικού σκοπού της εν λόγω συνθήκης παρά αυτοσκοπό της. Εξάλλου, λαμβανομένων υπόψη των χαρακτηριστικών τους, οι ανταλλαγές τις οποίες αφορά η Συνθήκη του Μαρακές δεν μπορούν να εξομοιωθούν με διεθνείς συναλλαγές οι οποίες πραγματοποιούνται για εμπορικούς σκοπούς.

Υπό τις συνθήκες αυτές, το γεγονός και μόνον ότι το καθεστώς που καθιερώνεται με τη Συνθήκη του Μαρακές δύναται ενδεχομένως να εφαρμοσθεί επί έργων τα οποία αποτελούν αντικείμενο εμπορικής εκμεταλλεύσεως ή τα οποία ενδέχεται να αποτελέσουν αντικείμενο τέτοιας εκμεταλλεύσεως και, συνεπώς, δύναται, ενδεχομένως, να επηρεάσει εμμέσως τις διεθνείς ανταλλαγές τέτοιων έργων δεν σημαίνει ότι το εν λόγω καθεστώς άπτεται της κοινής εμπορικής πολιτικής.

(βλ. σκέψεις 70-73, 83-91, 100, 101)

2. Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, η Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα για τη σύναψη διεθνούς συμφωνίας όταν η σύναψη αυτή προβλέπεται από νομοθετική πράξη της Ένωσης ή είναι απαραίτητη προκειμένου να μπορέσει η Ένωση να ασκήσει την εσωτερική της αρμοδιότητα ή στο μέτρο κατά το οποίο η σύναψη αυτή ενδέχεται να επηρεάσει κοινούς κανόνες ή να μεταβάλει την εμβέλειά τους. Οι διεθνείς δεσμεύσεις που αναλαμβάνουν τα κράτη μέλη ενδέχεται να επηρεάσουν τους κοινούς κανόνες της Ένωσης ή να μεταβάλουν την εμβέλειά τους, κίνδυνος που δικαιολογεί αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα της Ένωσης, όταν οι δεσμεύσεις αυτές εμπίπτουν στον τομέα εφαρμογής των εν λόγω κανόνων. Η κατάφαση ενός τέτοιου κινδύνου δεν προϋποθέτει πλήρη

σύμπτωση μεταξύ του τομέα τον οποίο καλύπτουν οι διεθνείς δεσμεύσεις και εκείνου της κανονιστικής ρυθμίσεως της Ένωσης. Ειδικότερα, τέτοιες διεθνείς δεσμεύσεις δύνανται να επηρεάσουν τους κανόνες της Ένωσης ή να μεταβάλουν την εμβέλειά τους, οσάκις αυτές άπτονται τομέα που ήδη καλύπτεται σε μεγάλο βαθμό από κανόνες της Ένωσης.

Εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ένωσης η σύναψη της Συνθήκης του Μαρακές για τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε δημοσιευμένα έργα για τα άτομα που είναι τυφλά, τα άτομα με μειωμένη όραση ή με πρόβλημα ανάγνωσης εντύπων με άλλο τρόπο, καθώς το σύνολο των προβλεπόμενων από τη συνθήκη αυτή υποχρεώσεων άπτεται τομέα ο οποίος καλύπτεται ήδη εν πολλοίς από τους κοινούς κανόνες της Ένωσης και η σύναψη της εν λόγω συνθήκης ενδέχεται να επηρεάσει τους κανόνες αυτούς ή να μεταβάλει την εμβέλειά τους. Επομένως, η εξαίρεση ή ο περιορισμός των δικαιωμάτων αναπαραγωγής και παρουσιάσεως στο κοινό που προβλέπεται από τη Συνθήκη του Μαρακές θα πρέπει να τεθεί σε εφαρμογή στο πλαίσιο του τομέα που εναρμονίστηκε με την οδηγία 2001/29, για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας. Το αυτό ισχύει για τα προβλεπόμενα από την εν λόγω συνθήκη καθεστώτα εξαγωγής και εισαγωγής, στον βαθμό κατά τον οποίο έχουν εν τέλει ως αντικείμενο να επιτρέπουν την παρουσίαση στο κοινό ή τη διανομή, στην επικράτεια συμβαλλόμενου μέρους, αντιτύπων σε προσβάσιμο μορφότυπο δημοσιευμένων σε άλλο συμβαλλόμενο μέρος χωρίς να ζητείται η συναίνεση των φορέων των δικαιωμάτων.

Συναφώς, εφόσον τα κράτη μέλη δεν δύνανται να αναλαμβάνουν, εκτός του πλαισίου των θεσμικών οργάνων της Ένωσης, διεθνείς δεσμεύσεις που άπτονται τομέα καλυπτόμενου ήδη εν πολλοίς από κοινούς κανόνες της Ένωσης, ακόμη και αν δεν υφίσταται αντίθεση μεταξύ των δεσμεύσεων αυτών και των κοινών κανόνων της Ένωσης, το στοιχείο ότι το άρθρο 11 της Συνθήκης του Μαρακές προβλέπει υποχρέωση ανάλογη προς αυτήν που απορρέει από το άρθρο 5, παράγραφος 5, της οδηγίας 2001/29 ή ότι οι όροι που προβλέπονται από τα άρθρα 4 έως 6 της συνθήκης αυτής δεν είναι, αυτοί καθ' εαυτούς, ασύμβατοι με εκείνους του άρθρου 5, παράγραφος 3, στοιχείο β', και παράγραφος 4, της οδηγίας 2001/29, ακόμη και αν θεωρηθεί δεδομένο, δεν είναι, εν πάση περιπτώσει, καθοριστικής σημασίας.

Επιπροσθέτως, μολονότι από τον τίτλο και από την αιτιολογική σκέψη 7 της οδηγίας 2001/29 προκύπτει ότι ο νομοθέτης της Ένωσης προέβη μόνο σε μερική εναρμόνιση του δικαιώματος του δημιουργού και των συγγενικών δικαιωμάτων, η εκτίμηση αυτή δεν είναι, αυτή καθ' εαυτήν, καθοριστικής σημασίας. Συγκεκριμένα, μολονότι διεθνής συμφωνία καταλαμβάνουσα τομέα ο οποίος έχει αποτελέσει αντικείμενο πλήρους εναρμονίσεως ενδέχεται να επηρεάσει κοινούς κανόνες ή να μεταβάλει την εμβέλειά τους, πρόκειται μόνο για μία εκ των καταστάσεων στο πλαίσιο των οποίων πληρούται ο όρος της τελευταίας φράσεως της διατάξεως του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ. Ομοίως, μολονότι τα κράτη μέλη διαθέτουν περιθώριο εκτιμήσεως ως προς τη χρήση της δυνατότητάς τους να προβλέπουν εξαίρεση ή περιορισμό υπέρ των ατόμων με αναπηρία, το εν λόγω περιθώριο εκτιμήσεως είναι απότοκο της αποφάσεως του νομοθέτη της Ένωσης να παράσχει στα κράτη μέλη την ευχέρεια αυτή, εντός του καθιερούμενου με την οδηγία 2001/29 εναρμονισμένου νομικού πλαισίου που εξασφαλίζει υψηλή και ομοιόμορφη προστασία των δικαιωμάτων αναπαραγωγής, παρουσιάσεως στο κοινό και διανομής. Στο πλαίσιο αυτό, το άρθρο 5, παράγραφος 3, στοιχείο β', και παράγραφος 4, της οδηγίας 2001/29 δεν καθορίζει ένα κατώτατο όριο προστασίας του δικαιώματος του δημιουργού και των συγγενικών δικαιωμάτων, αφήνοντας ανέπαφη την αρμοδιότητα των κρατών μελών να προβλέπουν πιο ενισχυμένη προστασία των δικαιωμάτων αυτών, αλλά επιτρέπει στα κράτη μέλη να προβλέπουν, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, εξαίρεση ή περιορισμό δικαιωμάτων εναρμονισθέντων από τον νομοθέτη της Ένωσης. Πρόκειται εξάλλου για ευχέρεια η οποία οριοθετείται αυστηρώς από τις επιταγές του δικαίου της Ένωσης.

(βλ. σκέψεις 102, 105-107, 112-115, 117-119, 121, 126, 129, 130)

3. Βλ. το κείμενο της γνωμοδοτήσεως.

(βλ. σκέψη 108)